

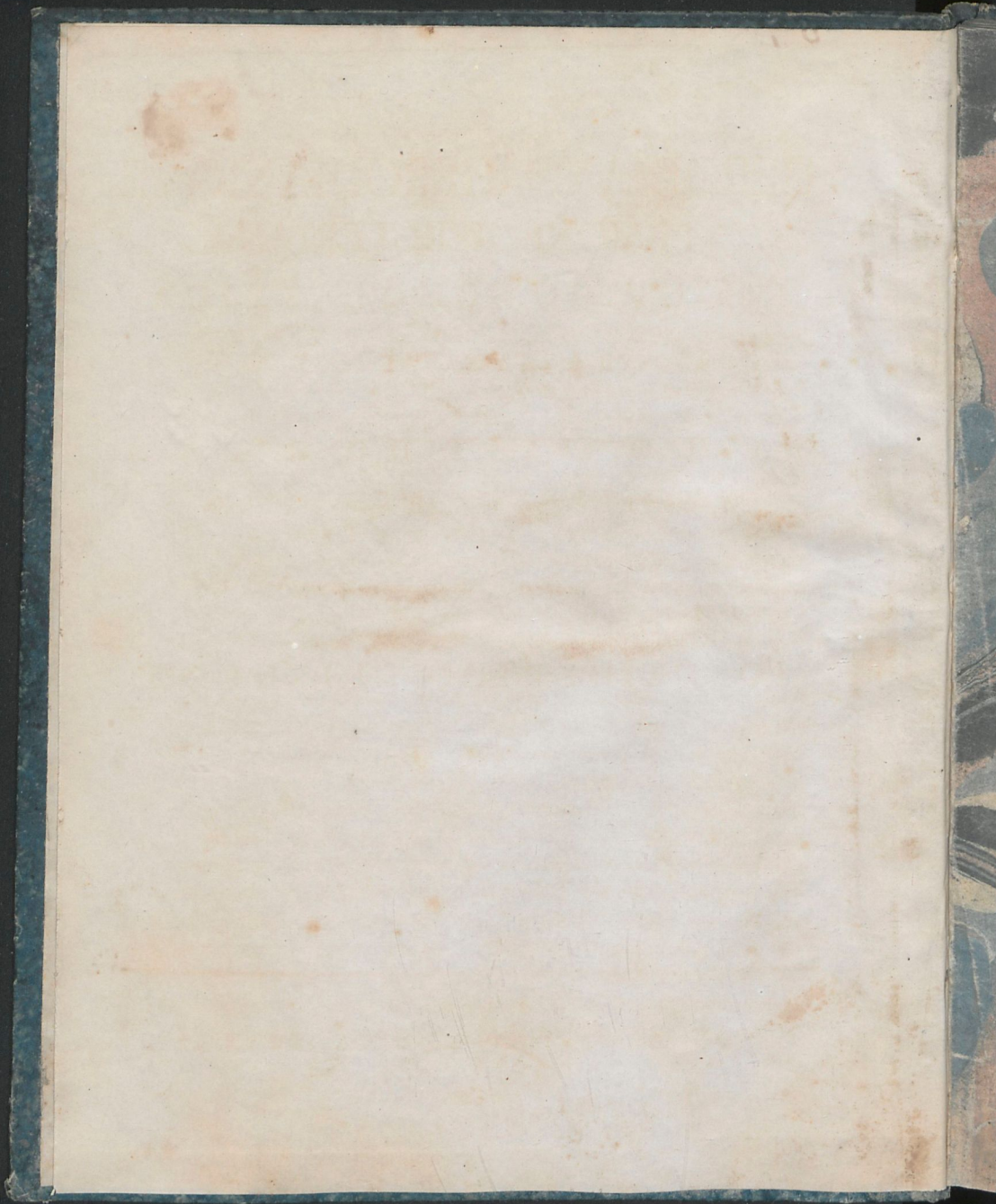

C. 149.

49.

3

AD
ORATIVNCVLAS VI
IN SCHOLA THOMANA
D. XXII APRIL. A. G. CIOIDCCLXIII
HORA IX MATVINA

AVDIENDAS
PATRONOS ET FAVTORES

INVITAT

ET

RITVVM ANTIQVORVM
INVESTIGATOREM NON ESSE
EXLEGEM

DEMONSTRAT

M. IO. FRIDERICVS LEISNERVS
RECTOR

LIPSIAE

EX OFFICINA BREITKOPFFIA

PATRONOS ET FAVTORES

Qui de ritibus gentium ceremoniisque, vel ab antiquitate vel hac recenti aetate institutis, exponunt, haud dubie partem historiae, eamque perutilem, et ad ingenium hominum moresque cognoscendos non parum accommodatam, persequuntur. Neque enim ambigere licet, placuerintne sibi olim Dardanenses in corporis munditie, an in fordibus et illuie, si quis relatum legit, iis, quoad viuerent, ter duntaxat squalorem sordesque corporis lauando deterfas fuisse, quum in lucem editi essent, quum nuptias facturi essent, et quum mortem obiissent.

Etsi vero veterum rituum descriptio tam plana est prima specie, tamque expedita, vt omnis eorum opera laborque parui faciendus videatur, qui se ad explicandos eos conferunt, quum nihil videatur esse facilius, quam ea pertractare, quae quotidiana prope consuetudine hominum vsu veniunt, quaeque in factis et moribus totius vitae versantur; tamen, etsi nolim nodum in scirpo quae- rere, difficultatesque in re facili comminisci, non dubitarem contendere, etiam his et circumspectionem et accuratam quandam diligentiam adhibendam esse, qui in ritibus

bus antiquis explicandis sibi ab errore cauere velint, et tanquam in via plana inoffenso pede ambulare.

Norunt omnes, esse historicis quasdam leges positas, quas egredi nemini, quas negligere nusquam, liceat, cuius generis non modo sunt illae: *ne quid falsi dicere audeas: ne quid veri dicere non audeas: sed et aliae, quae ex istis fere ducuntur, veluti: caueat historicus, ne suum de rebus factis iudicium cum factis ipsis confundat: curet idem, ut suis quaeque locis, personis, temporibus assignet: provideat denique, ne obuia nimis, ne vulgaria, et quae per se intelligi possent, quaeque scire non multum interest, iusto liberalius adponat.*

Iam extra controuersiam positum est, his iisdem legibus alligari etiam omnes, qui ad explicandos antiquos ritus accedunt. Quis neget, quemadmodum bona fide agendum est historico, ita rituum enarratori videndum esse, ne falsis et commentitiis ritibus moribusque, vel antiquitati vel huic recenti aetati affingendis, lectores decipiat. A qua lege, non desunt, qui deslectant, siue male coniectando et errore, siue mentiendi libidine, a vero abducti, siue credulitate, siue studio partim incredibilium, partim ridiculorum, relatu commendationem sibi parandi. Per errorem prope ridiculum fingere ritum videtur, ac meretricibus matronisque tribuere, vetus interpres Iuuenalis ad Sat. VI, 120, vbi poeta Messalinam scribit lupanar intrasse

- - nigrum flauo crinem abscondente galero.

Ad quem locum quid interpres? Primum galerum interpretatur *crinem suppositum, rotundum muliebri capitis tegumentum in modum galeae factum, quo vterentur meretrices.* Mox rationem reddidurus, cur flauus galerus fuerit, addit, *nigro crine matronas vsas.* Delirasse hic grammaticus iste existimandus esset, si omnes matronas crine nigro, et contra meretrices flauo, fuisse sensisset. Omnis ritus ea vis est, vt ab actionibus humanis abesse quidem possit, moribus tamen receptus sit. Sed quis hoc moribus posse recipi somniauerit, vt, quae futurae meretrices sunt, flauo crine nascantur? Itaque Octavius Ferrarius de re vest. P. II L. I c. 20 p. 42, *Quod vero, inquit, vetus Scholiastes adiecit, ideo flauum sumtum, quia nigro crine matro-*

A 2

nae

nae utebantur, *Grammatici deliramentum est. Quis enim credat, matronas omnes nigro, meretrices flauo, crine fuisse?* Sed bona verba quaeso! Si enim mihi, quid sentiam, dicere licet, excusate ista et citra vllam delirationem grammaticus scribit. Non enim verba facit de crine naturali, sed de adscitio, hoc est, de flauo galero, qui vtique meretricum moribus aequae, ac vestes versicolores apud Athenienses, recipi potuit. Neque difficile est, coniectura assequi, quoniam vitio abreptus P. Daniel Huetius vanissime tradiderit, quo ritu consuerit Consul Hardenbergae, quod oppidum est Transifalaniae, creari. Lubet ritum verbis auctoris ex itinere Suecico adscribere:

Mox Hardenbergam sera sub nocte venimus:
 Ridetur nobis veteri mos ductus ab aeuo,
 Quippe vbi deligitur reuolutò tempore consul,
 Barbati circa mensam statuuntur acernam,
 Hispidaque imponunt attenti menta Quirites:
 Porrigitur series barbarum desuper. ingens.
 Bestia, pes mordax, sueta inter crescere sordes,
 Ponitur in medio: tum cuius numine Diuum
 Barbam adiit, festo huic gratantur murmure patres,
 Atque celebratur subiecta per oppida consul.

Quum sint non spernendi auctores, qui hunc morem in isto oppido vel vigere vel vgnisse vnquam negent; recte Huetium vel vano rumore ductum, vel animi causa, ista lusisse dixeris. Nec falleris iudicio, si huic narratiunculae geminam putabis illam, quae iactatur de sella Romae perforata, passimque circumfertur.

Sed ritus commentitios, si non ex toto, tamen ex parte, parit etiam consuetudo praua nostrum de rebus factis iudicium pro ipsis factis habendi. Aegyptiorum sacerdotibus interdictum quorundam leguminum esu fuisse, satis constat, auctorumque idoneorum testimoniis comprobari potest. Sed quis aequae idoneorum probauerit illud, Aegyptios talia legumina pro numinibus coluisse, tetenderitue, causam iuuenali fuisse, cur exclamaret XV, 10:

O sanctas gentes, quibus haec nascuntur in hortis
 Numina!

Quod

Quod Aegyptiis, idem propemodum Iudaeis, accidit, quibus quum abstinendum esset esu porci, tanquam foedi animalis et immundi, praecipitato de hac abstinencia iudicio coeperunt nonnulli religiosum porcorum cultum Iudaeorum genti exprobare. Quo locus e Petronii fragmentis pertinet:

Iudaeus licet et porcinum Numen adoret,
Et cilli summas inuocet auriculas.

In cuius erroris societatem venire et Christiani credebantur, non quod et ipsi abstinendum sibi a carne suilla credebant, sed quia, quae erat supina scriptorum gentilium negligentia, a Iudaeis non satis discernebantur. Non dissimulare hoc loco possum, quam iniuriam prae iudicando et Iudaeis et Christianis intulerant gentiles, eandem vicissim Christianorum nonnullos scriptores intulisse gentilibus, et ita retulisse par pari. Quid enim est, quod Lactantius I, 20 Floram scortum fuisse dicat, in deas relatum, inque eius honorem, quod magnas opes ex arte meretricia quaesitas reliquisset populo romano, Floralia quotannis celebrata existimet? Potest evidentibus Varronis de L. L. IV p. 20 testimonio doceri, Floram fuisse Sabinorum deam, et a Tatio rege cum aliis numinibus ad Romanos translata. Nec queo mihi temperare, quin eiusdem siue malignitatis siue ignorantiae accusem Tertullianum, Minucium Felicem, Lactantium eundem, quando de Cluacina Venere loquuntur, tanquam dea latrinis praefecta, eiusque simulacro in cloaca reperto. Lactantius, *Cloacinae, inquit, simulacrum in cloaca maxima repertum Tatius consecrauit, et quia, cuius esset effigies, ignorabat, ex loco illi nomen imposuit.* Satis apparet, Lactantium loqui de Tatio Sabinorum rege, collega aliquamdiu Romuli. Quaerere hic ex Lactantii defensoribus, si qui sunt, lubet, quae hoc tempore fuerit cloaca maxima, quod operum omnium maximum, vt Plinius vocat, centum demum annis et amplius post Tatium structum a Tarquinio Prisco constat? Sed quae tandem est, inquis, Venus ista, seu Cluacina seu Cloacina? Audiendum esse Plinium viri docti monent, qui XV, 29 ita: *Myrtus fuit, vbi nunc Roma est, iam tum, quum conderetur: quippe ita traditur, myrtea verbera Romanos Sabinosque, quum propter raptas virgines dimicare voluissent, depositis*
armis

armis purgatos in eo loco, qui nunc signa Veneris Cluacinae habet. Cluere enim antiqui purgare dicebant. Secundum Plinium igitur Cluacina non a cloaca nomen habet, sed est quasi purgatrix et expiatrix.

Nihil ambigo, sitne hic potius error, quam alius, qui eorum infidet animis, qui et fuisse gentes et nunc esse sibi persuadent, ita immanitate, vt loquitur Cotta apud Cic. de N. D. I, 23 efferatas, vt apud eos nulla suspicio deorum sit. Mihi videntur ij, qui ad gentes commeant et moribus et sermone dissonas, vbi nullos sacrorum ritus ibi animaduertunt similes iis, qui auribus eorum oculisque familiares sunt, quibusque adfueti sunt, facile eo delabi, vt sibi gentes fingant, in quarum animis nulla cognitio infit diuinitatis. Nam sicut saepe facile est, dicere, quid quis fecerit, et quomodo: non aequae facile, quid non fecerit, aut quomodo; ita mihi maior religio est, maiorque, ne in errorem inducar, metus, si quem audio, qui se ad populum delatum testetur, Dei sacrorumque rituum et cerimoniarum prorsus ignarum, quam si quis, quoniam dii ab aliqua gente et quomodo colantur, narret. Cui religioni eo magis mihi seruiendum putabo, quia noui, ipsum Apostolum diuino spiritu actum affirmare, τὸ γνωστὸν τῷ Θεῷ φανερόν εἶναι τοῖς ἔθνεσιν. Si itaque ipse ad populum venirem templis carentem, qui nec precum formulis, nec iureiurando, nec sacrificiis vteretur, nec vllas cerimonias, nec ritus sacrorum vllos mihi cognitos obiret, mihi diu cum eo versandum putarem, veniendum in eius intimam familiaritatem, omnia circumspectiunda, excutienda omnia, scrutanda eius arcana et occulta, penetrandum ad sensus hominum opinionesque, prope irrependum in latebras recessusque animorum, ante quam talem populum vel in suspensionem ἀθεότητος vocarem. Colunt enim deos alii aliis modis: nonnulli sacra sua vulgant: nonnulli occultant, et saepe tantum habent mysteriorum, vt ad ea ne initiati quidem, immo vt ne mystae quidem omnes, admittantur. Qui hic auctoritatibus aduersus nos pugnant, tanquam Baelii et aliorum, qui itineraria consancinarunt, his auctoritates grauissimorum auctorum opponere licebit, Maturini Veisserii la Crose, et aliorum, quorum magnum

gnum numerum producit Fabricius Bibliogr. antiquar. VIII, 3, quibus addi poterit Elias Benoist in praefatione obseruationum ad Io. Tolandi Origines Iudaicas, gallice scriptarum.

Antequam hunc locum relinquam, commemorandus mihi Aristoteles est, qui veterum Thracum tantum fuisse tradit stuporem, vt in numerando vltra quaternarium non potuerint progredi. Agedum, summe Aristoteles, quid quaeso hic in facto positum est? Profecto nihil nisi hoc vnum, veteres Thracas eam numerandi rationem sequutos esse, quae vltra quaternarium non procedit. Sed num illud aequè in facto positum est, a stupore Thracum hunc numerandi morem esse repetendum? Minime: hoc tuum de isto factum iudicium est. Videndum vero, an rectum. Videre mihi videor, cur te ratio fugerit. Numerandi rationem, quae ad denarium progreditur, esse credidisti necessariam, eamque ab natura ipsa potius, quam ab humano consilio, deriuandam. Si tua vita in haec tempora incidisset, si Weigelius, si Leibnitius, si nonnulli alii tibi innotuissent, qui planum fecerunt, posse eum etiam perfectum esse arithmeticum, qui quinque, qui duo, numerare nesciat, profecto, quin istam sententiam ferres, tibi temperasses. Interim si solatium est, socios habere errorum, solatio tibi esse multi poterunt, qui prope ad eundem lapidem impingunt, quique stupidos Abderitas putant, quaesitique, cur putent, hoc adferunt, plurimos eorum aliquando in febrim incidisse, coniunctam cum tanto delirio, vt versus funderent, carmina poetarum recitarent, in triuivisque et compitis passim discurrentes histrioniam facerent. Eho obsecro, quid ita ratiocinantur? Caditne deliratio in stupidos solos? vel potius, cadetne vnquam deliratio tam elegans, pene dixerim, tam amabilis omnino in stupidos? An dica ergo Vossio scribenda, qui ad Melam p. 442 talia a deliris potius, quam de deliris, dici existimat? Sed quid his diutius immoror? Veniamus ad eos, qui in ritibus exponendis nimis vulgaria, nimis minuta, nec ritus ei genti, de qua exponunt, proprios, sed prope omnibus gentibus communes, nec veteri tantum aetate, sed omni, receptos, ac fere necessario vbique et
sem-

semper obseruandos, consecretantur. Non audiendos quidem puto nonnullos, quorum sunt non in humaniorum modo literarum, sed in philosophiae etiam, aliarumque disciplinarum minutias plurima et aculeata dictoria, quippe qui pro sua leuitate non satis reputant, minuta esse apta et copulata magnis, rerumque minimarum obseruationem ingentibus saepe commodis locum fecisse. Quid prima specie leuius est, quam nosse, sepelierintne Athenienses olim mortuos ita, vt ad occasum, an vero ita, vt ad orientem spectarent sepulti? Sed operae pretium erit, ex Aeliano VII, 19 discere, quantum tam paruae rei cognitio profuerit Soloni, quum demonstrare et vincere vellet argumentis, Salamina insulam non Megarensium esse, sed Atheniensium. Cuius notae homines ferre nolunt, verbi causa, eos, qui de calceis veterum scribunt, iisque indignantur non secus, ac si Camarinam mouerent. Quorum quod quaeso in calceis fastidium est, nullum quum sit in armillis, in inauribus, in torquibus veterum? et quorum censura dat veniam fibulis, lucernis, lecticis, quid vexat calceos? Scilicet quorum auribus honos praefandus est, quoties quaeris, quo pretio ueneat par calceorum, horum ocelli vulnerantur, quum obicitur illis libellus, qui de calceis inscribitur. Cuiusmodi libellorum auctores, dici vix potest, quot locis obscuris veterum librorum lucem adferant. Hos ergo aut plane de manibus iuuentutis excutiendos dicemus, aut ita legendos, vt ne intelligantur quidem, aut iis gratiam habendam, qui etiam haec antiquitatis instituta explicanda sibi sumserunt. Quamquam igitur non sumus ita delicati, vt fastidium nobis impetramus, vt attentionis aliquid conuertamus non modo in aurea deorum sandalia, in Dianae endromidas, lunatasque pelles senatorum, et sacerdotum phaecasia, sed etiam in militum caligas, foccos comoedorum, cothurnos tragoedorum, ipsasque peribaridas ancillarum, et perones rusticorum; nollemus tamen, esse aliquos tam putidos, vt se nobis putent ritus veterum reconditos, folique antiquitati proprios, in lucem proferre, quum obseruant, piscatores apud veteres in

sco-

iscopulis insidiatos esse piscibus, pastores secum in pascua deducere canes consueuisse, ingentemque testium manum cogant, qui haec ita fuisse confirmant, non sane multum illis dissimiles, qui obseruauerint, morem fuisse veterum, intendentibus se tenebris candelas accendere. Hoc est illud vitium, quod in praestantissimo alioquin viro, Barnaba Brissonio, reprehendit Iustus Ios. Scaliger in epistola IX, quae est ad Seguinum: *rem vulgatissimam testimoniiis*, inquit, *velle probare, hoc vero est, quod Graeci dicunt, μίγον ἐνὶ φάσκι. Mira nos docet Brissonius, Persas regibus paruisse: reges vero ipsos castra diligentissime fossa et vallo munuisse: stipatores, satellites, officia palatina habuisse. Si iste solis regibus Persarum mos fuit, laudo diligentiam scriptoris. Similes est vulgatissima, et omnium regum, quid est tot testes citare, quam centones sarcire?* Sed quod difficile est in omnibus fere, seruare modum, id multo est difficillimum his, qui sibi aliquid argumenti ad scribendum sumunt. Itaque qui, vt hoc vtar, strategemata expofuerunt, facta quaedam in illis posuere, quae strategemata non sunt, et, qui prouerbia collegerunt, saepe ibi prouerbia se inuenisse sibi visi sunt, vbi nulla sunt. Quod de his eleganter Muretus V. L. XII, 17 dixit, idem conuenit in vetustorum rituum indagatores: vt quibusdam hominibus male adfectis, quicquid edunt, in bilem aut pituitam, ita istis, quicquid legunt, in ritus, in mores veterum, opinionemque vertitur.

Sunt exposita fere, quae de antiquariorum minutis dicenda videbantur. Nempe igitur restat, vt de illis adiciam, qui non suis quaeque personis, locis, temporibus tribuunt, de quibus plura dicenda haberem, quam putentur dici posse; sed quum ad exitum festinet commentatiuncula, rem paucis expediam. Venit hic in mentem primum eorum, qui vel graecos ritus romanis, vel vice versa romanos ritus tribuunt graecis. Etsi enim a Graecis olim permulta ad Romanos translata sunt, religio, leges, modus loquendi, et ritus prope innumerabiles, ita vt magnam rituum romanorum partem norit, qui graecos nouit; nonnulla tamen instituta Graecorum, nonnulla etiam Romanorum, ita manserunt propria, vt ea ab altero populo cum altero nunquam communicata fuerint.

B

rint.

rint. Pila ludere puellas graecas obseruant viri docti, non vero romanas. Similiter lapideos imbres Nouemdiali sacro expiare non nisi Romanis vsitatum fuit.

Sunt, qui tradant, ad compescendam transfugarum perfidiam, notas militum manibus iniustas fuisse apud Graecos, quae stigmata dicuntur. Mihi vero nondum satis certum videtur, hunc ritum graecum fuisse: fuisse romanum facite concedo. Caput quassas, B. L., ringeris, meque ad Aetium Amidenum, ad Scribonium Largum, Vegetium, multosque alios amandas? Cura non defuit euoluendi hos omnes: necdum tamen mihi dubitatio sublata est. Auctores, qui inspiciendi mihi proponuntur, aut de Romanorum stigmatibus militaribus loquuntur, aut de stigmatibus seruorum. At sum iusto difficilior, qui ne Aetium quidem audiam, medicum graecum. Aetii haec sunt VIII, 12: *Στίγματα καλεῖται τὰ ἐπὶ τῷ προσώπῳ, ἢ ἄλλῃ τινος μέγρος τῷ σώματι ἐπιγραφόμενα, ὅσα τῶν θεραπευμένων ἐν ταῖς χερσίν.* Quid igitur? Intellego, Aetium docere, quid fuerint stigmata, et fuisse militantium manibus inscripta. Fuisse hunc morem veterum Graecorum, non intellego. Vixit hic Aetius sub Iustiniano, qua tempestate Romani dudum rerum domini facti erant. Ritus cunctos a tali auctore, quamuis graeco, expressos, non magis graecos putem, quam instituta omnia, quae a latinis scriptoribus, veluti Terentio, memorantur, esse latina.

Mediolanum, clarissimam Insubriae urbem, a Frederico Aenobarbo non modo funditus euersam, sed etiam aratris proficillam in agri speciem, neque frugis sed falis semen, ludibrii causa, accepisse, omnibus, qui historiam attigerunt, notum est. Quaerentibus, cuiusnam populi ritu haec imperator fecerit, aliqui respondebunt, vtrumque Romanorum more factum fuisse. Barrii certe haec est sententia. Sed videor habere, quod rectius respondeam. Consuetudinem vrbes euersas aratro proficindendi esse romanam, et Horatius I, od. 16 et ICTi ad Pandectas iuris ciuillis docebunt. An eandem consuetudinem recte Propertius tribuerit Graecis, videndum est. At mos areas dirutarum urbium sale conferendi ab Ebraeis videtur ductus esse, id quod probavit

vit

vīt Stephanus Morinus in diff. de sale adspergi solito super
vrbiūm dirutarum ruinas.

Postulat locus, vt de iis dicam, qui non suo quaeque
tempori adsignant. In imperatorum romanorum cultu
adhibitum fuisse ignem, dubitare sinunt neminem ea, quae
Lipſius ad Taciti A. Exc. A. et Eschenbachius in diff. de
igne, Augustis praelato, adferunt. Quem ritam qui apud
Horatium Sat. I, 5, 35 tribuunt Ausidio Fundorum practo-
ri, hi tribuunt ei aliquid nondum vsitatum, et quod for-
tasse Antoninorum demum aeuo vsurpari coepit. Subſcri-
bendum putem doctissimo Gesnero, qui *prunae vatillum* focu-
lum sacrificandi causa praelatum magistratui opinatur. Da-
tur tamen non modo poetis haec venia, vt tempora velut
praecipiant, et aliquid fuisse factum esse fingant, quum
nondum factum erat; sed etiam hitoricis, vt, quum Li-
uius VII, 10 de hispanico gladio tanquam Romanis fami-
liari loquitur, qui diu post esse in vsu coepit, et de stipen-
dio, qua tempestate nondum institutum erat. Non sunt
ergo ei legi, quam posuimus: *suo quaeque tempori adsigna*, nec
poetae nec hitorici adstricti? Sunt vtique: sed quis tales
scriptores sine piaculo carpere possit etiam tum, quum de-
cipere nos videntur? quis tam morosus, vt inuideat illis,
aut certe illorum defensoribus deuerticula et suffugia infir-
mitatis, hoc est, salutiferum illud est *ἀλεξίμακρον* nomen *προ-
λήψος*? Qui vero tam prompti sumus ad gratiam faciendam
his, quid non sperare a nostra facilitate poterunt, qui ita
loquuntur, quasi ritus quidem retinerentur, qui dudum in vsu
esse desierunt? Nam locutiones antiquae manent, etiamſi
res desierunt, et aliae eiusdem vsus in earum locum succes-
serunt. Itaque etiam nunc et pendimus pecuniam, et dici-
mus ad clepsydram, et album nostrum calculum aliorum
sententiae adiciamus: et mulieres nubunt viris, et quidam
nostrum solis digitis diuites sunt: et quum inscriptio in ſe-
pulcro ponenda est, etsi non iuxta viam in agris condito,
alloquimur viatores et admonemus, vt sistant gradum et
adstent.

Nihil restat, nisi ut nomina eorum addam, qui discessuri e schola nostra oratiunculas recitare constituerunt, et demonstrare, maiora esse in opulentia, quam in paupertate, ad virtutem acquirendam impedimenta. Nomina igitur eorum sunt

IO. CHRISTIAN. GOTTLÖB MÜLLERVS, *Lips*
 PAVLVS FRIDER. SCHARNOVIVS, *Iuterbo*
 CAROL. FRIDER. WILHELMVS SCHWEINITIVS
Belgern
 IO. MICHAEL MICHAELIS, *Taennstädiens*
 CHRISTIAN. GOTTLIEB VIBIGIVS, *Zschopaviens*
 IO. CHRISTIAN. LIMBRECHT, *Grimmenfis*

Ad quos beneuole audiendos si ii, ad quorum vel tutelam vel curam aliquam haec schola pertinet, frequentes conuenire velint, et ipse me illis quam plurimum debere existimabo, et sex illi bonae indolis iuuenes maximo se beneficio affectos putabunt.

G. 670.8

VD18

ULB Halle
008 902 275

3

ne

9

AD
 ORATIVNCVLAS VI
 IN SCHOLA THOMANA
 D. XXII APRIL. A. G. CIOIDCCLXIII
 HORA IX MATVTINA
 AVDIENDAS
 PATRONOS ET FAVTORES
 INVITAT

ET
 M ANTIQVORVM
 IGATOREM NON ESSE
 EXLEGEM
 DEMONSTRAT
 IDERICVS LEISNERVS
 RECTOR

LIPSIAE
 FICINA BREITKOPFIA

